Bo Skjoldborg

flow SKRIVNING

Vejen til flydende skriveprocesser

POWERWRITING.DK

FLOWSKRIVNING

BO SKJOLDBORG

FLOWSKRIVNING

VEJEN TIL FLYDENDE SKRIVEPROCESSER

POWERWRITING.DK

BO SKJOLDBORG

FLOWSKRIVNING

VEJEN TIL FLYDENDE SKRIVEPROCESSER

© Bo Skjoldborg, Powerwriting.dk

Omslag: Camilla Ludvigsen

1. PDF-udgave 2012
Bogen er udgivet som fysisk bog af Dansk Psykologisk Forlag A/S.
ISBN: 978-87-995388-0-5

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af eller kopiering fra denne bog eller dele heraf er kun tilladt i overensstemmelse med overenskomst mellem Undervisningsministeriet og Copy-Dan.
Enhver anden udnyttelse uden forlagets skriftlige samtykke er forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug ved anmeldelser.

INDHOLD

Indledning • 7

■ KAPITEL 1
Når det er svært at skrive • 13

■ KAPITEL 2
Sådan skriver du • 21

■ KAPITEL 3
Flow i din skriveproces • 31

■ KAPITEL 4
Verden ifølge professor Robert Boice • 43

■ KAPITEL 5
Første aktivitet: Planlægningen • 57

■ KAPITEL 6
Nonstopskrivning • 93

■ KAPITEL 7
Anden aktivitet: Komponeringen • 105

■ KAPITEL 8
Tredje aktivitet: Revisionen • 127

■ KAPITEL 9
Hurtige tekster • 141

■ KAPITEL 10
Teamskrivning • 155

■ KAPITEL 11
Feedback • 167

■ KAPITEL 12
Persona • 191

■ KAPITEL 13
Logbogen • 203

Slutord og tak • 229

Litteratur • 231

Stikord • 237

INDLEDNING

En dag hang forfatteren James Joyce ind over sit skrivebord og virkede i det hele taget temmelig nedtrykt. På et tidspunkt kom en ven forbi og prøvede at finde ud af, hvad der var galt. Han spurgte flere gange, og omsider mumlede Joyce, at det var fordi, han kun havde skrevet syv ord i dag. Det er da meget godt, sagde vennen opmuntrende, i hvert fald for *dig*, hvortil Joyce svarede, at det var det vel – problemet var bare, at han ikke kunne finde ud af, hvilken orden ordene skulle være i.

At skrive kvalificerer evnen til at tænke og omvendt. Eller kort sagt: Du bliver klogere af at skrive, om end ikke nødvendigvis lykkeligere eller særlig produktiv. Mange mennesker synes, det er svært og forbundet med et stort pres at skulle skrive. Tit må de vente længe på, at ordene og indholdet indfinder sig, er usikre på, om resultatet bliver godt nok, og har i det hele taget ikke den store fornøjelse af processen.

Med den her bog vil jeg gerne hjælpe dig med at få en både mere effektiv, komfortabel og glædesfyldt skriveproces, der både fører til bedre tekster og et generelt bedre arbejdsliv og måske også tilværelse i det hele taget. Bogen er med andre ord for *alle,* der har brug for at få mere glæde og effektivitet ind i deres skriveproces, både den kommunale medarbejder, der skal skrive virksomhedsrapporten, akademikeren, der skal aflevere en professionel tekst om et fagligt emne, og forfatteren, der ønsker at optimere sine kreative evner – for ikke at tale om alle de studerende på diverse uddannelsessteder, der sveder tran over at skulle aflevere en skriftlig opgave, stor eller lille.

Nogle af metoderne og redskaberne egner sig især til tekster og processer, der kræver et vist element af ideudvikling og måske

ligefrem originalitet i formen og indholdet. Andre værktøjer – fx logbogsteknikkerne og persona – kan imidlertid lige så vel bruges til at styrke arbejdet med dine mere bundne og skabelonagtige skriveopgaver.

Din hjerne og psyke kan ikke kende forskel: Din produktivitet og flowet i din skriveproces hænger sammen med såvel dine konkrete skrivekompetencer, rutiner, skrivevaner og måder at tænke og tilrettelægge din arbejdsproces på – som af, at du interesserer dig for og kan se en mening med de tekster, du skriver. Genren eller din arbejdsfunktion har som udgangspunkt igen betydning, og dit flow vil sandsynligvis både kunne styrkes ved, at du forbedrer dit sprog og formbevidsthed – og ved, at du angriber skrivearbejdet procesorienteret og i visse tilfælde ligefrem adfærdspsykologisk. Da stort set alle andre danske skrivebøger koncentrerer sig om konkrete skrivekompetencer, vil jeg især sætte ind i forhold til det sidste.

Rent praktisk er bogen et opkog af mine egne erfaringer som forfatter, tekstforfatter og efter at have talt med nogle tusinde skrivere, bl.a. i forbindelse med kurserne *Powerwriting – proces* og *Flowskrivning*, der har kørt en del år bl.a. på Den Danske Filmskoles Efteruddannelse, foruden mere lejlighedsvis i en række virksomheder og institutioner. Teoretisk læner bogen sig op ad nogle af de største autoriteter inden for den systematiserede og forskningsbaserede viden om skriveprocesser, bl.a. de to amerikanske skriveprofessorer, Peter Elbow og Robert Boice, der uafhængigt af hinanden har forsket i effektive, flydende og glædesfyldte skriveprocesser det meste af deres liv. Sidstnævnte offentliggjorde i 1994 resultaterne af sin mangeårige forskning og undervisning ved Statsuniversitetet i New York – i den velgørende minutiøse bogafhandling *How Writers Journey to Comfort and Fluency*.

Boice skriver bl.a., at de mest produktive, flydende og glædesfyldte skrivere har lært sig at styre og konvertere følelser som vrede, usikkerhed og angst til en koncentreret og let euforisk

produktivitet. De lever generelt et almindeligt udadvendt liv ved siden af skriveriet, der omfatter praktiske ikke-skriverelaterede gøremål og kontakt med både andre skrivere og alle mulige andre – og så har de opøvet en skrivestrategi og positiv tænkning, hvor skriveproblemer og ditto udfordringer *eksternaliseres*, dvs. opfattes som udvendige og adskilt fra skriveren. Altså kan de ofte løses praktisk.

Boice mener, at du bevidst bør modvirke negativ indre dialog og altid tilstræbe en let grundstemning, som om du nyder en samtale med en ven eller lægger et puslespil, mens du skriver – og det uanset om du skriver af pligt eller for din fornøjelses skyld, og om det skal gå hurtigt, eller du arbejder på noget længere. Her taler Boice i forlængelse af bl.a. kognitiv psykologisk tankegang: at dine tanker skaber dine følelser og dermed handlemuligheder, ikke omvendt. Din måde at tænke på og forestille dig skrivearbejdet har en betydning for flowet. Den opfattelse ligger som en understrøm også i denne bog.

Som noget nyt i dansk skrivesammenhæng får du relateret skriveprocessen til Mihaly Csikszentmihalyis *flowteori*, der har sat dybe spor i forskningen inden for bl.a. positiv psykologi, stress og trivsel, sociologisk og antropologisk forskning og undersøgelsen af børns indlæring. Flow er den optimerede tilstand, hvor du er så fordybet i det, du laver, at du glemmer tid og sted. Du føler en intens glæde og producerer samtidig tit noget af dit bedste, og derfor er tilstanden selvfølgelig også værd at stræbe efter, når du skriver.

Desuden møder du den engelske professor i uddannelsesteknologi Mike Sharples' helhedsorienterede opfattelse af skriveprocessen i metaværket *How We Write*. Grundtanken er – i overensstemmelse med flowteoriens helhedssyn – at skrivere aldrig befinder sig i et elfenbenstårn. At skrive er først og fremmest en mental aktivitet, men altid under indflydelse af og i stadig dialog med omverdenen. Altså har din oplevelse og håndtering af omgivelserne

en *betydning*. Kort sagt er det en god ide at prøve at indrette dig og leve godt med din skrivning, hvis du ønsker at vedligeholde et koncentreret, flydende og glædesfyldt skriveflow med tekster af høj kvalitet – ikke mindst på længere sigt. Bl.a. kan du sørge for at få konstruktiv og værdsættende feedback eller simpelthen overbevisende *ros* så tit som muligt – hvilket er relevant for enhver, der indgår i forskellige former for samarbejde om deres tekster, altså stort set alle skrivere.

Bogen er delt op i tre hovedafsnit:

- Kapitel 1-4 handler om aktiviteter, rutiner og tænkemåder, som kan understøtte din professionelle skriveproces og tilværelse med skrivning.

- I kapitel 5-9 ligger fokus på de tre hovedaktiviteter – planlægning, komponering og revision. Aktiviteterne udgør ikke faser i et lineært arbejdsforløb, men er mere bestanddele i en cyklus, hvor du som skriver skifter mellem de forskellige aktiviteter. I en hjerne- og flowstimulerende vekselvirkning. Desuden er der et kapitel om Nonstopskrivning og et om Hurtige tekster.

- Kapitel 10-13 præsenterer nogle specielle teknikker, der kan understøtte din skriveproces og generelle livs- og arbejdsflow: feedback, teamskrivning, persona/rolle, og forskellige logbogsteknikker, bl.a. Method Writing.

Bogen kan læses lineært fra ende til anden. Men den er i nok så høj grad tænkt som et opslagsværk, hvor det skal være let for dig som læser at finde det, du har brug for – bl.a. ved hjælp af manchettekster, underoverskrifter, indrammede cases og resumeer i slutningen af hvert kapitel. Foruden et stikordsregister.

Afslutningsvis vil jeg nævne, at jeg selv har haft en skriveblokering. Det skete for nogle år siden, mens jeg skrev på en roman, min femte bog, imellem diverse undervisning og bestillingsopgaver. Det var en stor fantasyroman befolket med alt fra almindelige trolde og nisser til smudsnesere, vendedyr og nogle små, grønne væsner kaldet skovmogler. Da jeg var færdig med første udkast, sendte jeg det til mit daværende forlag, der efter endt læsning returnerede det med en håndfuld venlige rettelsesforslag. Jeg blev gal i hovedet og ringede straks til et andet forlag. Her læste de også manuskriptet og sendte det tilbage med nok en håndfuld rettelsesforslag. Atter i en venlig tone.

Denne gang blev jeg ikke vred, jeg *holdt op* med at skrive. Ja, faktisk gik der syv år, før jeg igen fik arbejdet mig møjsommeligt frem til at kunne udgive en bog. Hvad gjorde jeg for at bryde blokeringen?

For det første begyndte jeg at skrive logbog: Jeg købte en sort skitsebog til 20 kroner i en Tigerbutik og begyndte at skrive frit genererende i den – om mine løse ideer, konkrete skriveprojekter, besværligheder, blokeringer, tilværelse som professionelt skrivende, arbejdende og levende i det hele taget, akkurat som jeg brugte nogle mere specifikke teknikker (bl.a. bevidst styrede forestillinger/visualiseringer) til at fokusere på, fastholde og forstærke værdierne ved de arbejdsprojekter, jeg påtog mig. Jeg skrev jævnligt i den, men altid frivilligt, så processen ikke blev en tvang og noget, der forstærkede de negative associationer, som min skriveproces i forvejen var så tynget af.

Som et væsentligt udbytte ud over øget arbejdsglæde og produktivitet opdagede jeg, at logbogen hjalp mig til at få styrket min generelle *tålmodighed* og mit nærvær i sproget: Ved at skrive om processen og mine følelser og ikke mindst stress blev det lettere for mig både at lokalisere mine mere og ofte mindre hensigtsmæssige arbejdsmønstre og ikke mindst automatiske negative tanker („Se nu for pokker at blive færdig med det her, videre, videre!", „Hold op,

hvor jeg bare ikke gider skrive“ osv.). Logbogen gav en mulighed for at gribe den negative automatik i luften, nuancere eller erstatte tanken og dermed få skabt en mere positiv grundstemning. Samtidig virkede det at skrive om processen og besværlighederne, det at tage dem alvorligt og bade dem i lys, som en form for selvanerkendelse, hvilket yderligere forløste og indgav skriveglæde.

Derudover begyndte jeg at bruge nonstopskrivning, hvor man skriver lynhurtigt uden at stoppe og først redigerer i teksten senere, både til konkrete skriveopgaver og til mere katarsiske og afklarende skrivninger. Det satte min indre kritiker på standby og skabte det private hemmelige rum, der af og til skal til for, at man vover pelsen og derved måske får skrevet noget originalt – eller bare noget nærværende. I den forbindelse læste jeg Peter Elbows *Writing With Power* og blev både dybt imponeret og inspireret til at skrive.

Endelig lagde jeg et stort arbejde i at få styrket mine konkrete skrivekompetencer inden for de forskellige genrer, jeg skrev eller ønskede at skrive i – simpelthen ved at læse skrivehåndbøger, studere professionelle teksteksempler og forsøge at lære af dem, prøve selv, skrive om, få feedback osv. Og sideløbende brugte jeg hele tiden logbogen til at fastholde tålmodigheden og en generel positiv og selvtilgivende grundstemning.

På den måde begyndte jeg langsomt, men sikkert atter at kunne finde ordene og sætte dem i den rigtige orden.

KAPITEL 1

Når det er svært at skrive

Mange mennesker synes, det er svært eller forbundet med et vist pres at skrive. Tit må de vente længe på, at tankerne og ordene indfinder sig, er usikre på, om resultatet bliver stramt, godt og levende nok, og har ikke den store fornøjelse af processen. I kapitlet møder du fire SKRIVERTYPER og får et indblik i nogle udbredte årsager til skrivestop, blokeringer og træghed i processen.

Hvis du er som de fleste, tænker du af og til over, om dine tekster er gode nok: Lever de op til kravene om form, indhold, genre, sprog og den smag, de folk har, som skal læse dem? Måske fører det til frustration, skrivestop eller ligefrem blokering. Her er fire typer professionelle skrivere – altså folk, der skriver i forbindelse med deres arbejde – med skrivekvababbelser. De er karikaturer, som i sagens natur optræder i mange indbyrdes kombinationer og måske også repræsenterer forskellige roller i dig som skriver. Personligt kender jeg dem alle, både ude- og indefra.

Fire typiske skrivere

■ *Den travle skriver* har et hæsblæsende arbejde med masser af møder, telefoner, der ringer, mails, der skal besvares, og kolleger og andre, som henvender sig og har brug for hendes synspunkter

og meninger om ting, der presser sig på og helst skulle være gjort i går. Midt i virvaret prøver hun at få skrevet nogle faglige breve, artikler, pressemeddelelser, konceptbeskrivelser og ansøgninger. Teksterne er vigtige for at få det til at gå endnu bedre for organisationen. Indimellem får hun skrevet lidt, men oplever, at hun aldrig rigtigt kommer i dybden med tingene. Det bliver ikke ordentligt og fokuseret, og hun producerer ikke særlig meget færdig tekst. Hun er meget frustreret og synes samtidig, at det er for dårligt, at hun ikke kommer videre, da skrivearbejdet hører med til jobbeskrivelsen. Hun er dygtig til at skrive, har altid været det – det fungerer bare ikke for tiden.

■ *Den isolerede skriver* kan både være fastansat, freelancer, studerende eller kunstner. Han sidder meget for sig selv, fx fordi han er ved at udvikle et nyt projekt, researcher, eller hans kontor bare er placeret på en måde, så han ikke umiddelbart er i kontakt med andre. Han må ud på gangen, hen i køkkenet eller ud af huset for at tale med de andre og tager som regel selv initiativet til at bryde ind i *deres* arbejde eller fritid for at få en snak. Det betyder, at han kun sjældent får vendt sine ideer og indfald, og han får heller ikke talt om sine udfordringer og frustrationer med projektet eller skriveprocessen. Han er dygtig til at skrive, har altid været det og kan egentlig som udgangspunkt godt lide det. Processen glider bare ikke så let for tiden, og det synes han, er for dårligt, da han har masser af tid.

■ *Perfektionisten* kan både være en, der arbejder alene som selvstændig, studerende eller fastansat. Måske beskæftiger hun sig med intern formidling, forskning, journalistik, filmmanuskripter eller bøger. Hun er meget selvkritisk, skriver omhyggeligt, langsomt og altid med et sikkert afsæt i relevante kilder. Hun har sans for kvalitet og sørger for at gøre sig færdig med et afsnit, før hun går videre med et nyt. Og hun retter meget undervejs. I bund og

grund kan hun godt lide at skrive, har altid været god til det og høster meget anerkendelse for sine tekster – ja, hendes evner og omhu er en del af årsagen til, at hun overhovedet føler sig berettiget til at sidde i jobbet.

Problemet er, at hendes arbejde fylder næsten hele hendes liv. Hun er for lang tid om det og tager det tit med hjem om aftenen og i weekenden simpelthen for at nå at blive færdig. Efterhånden har det udviklet sig til en ren pest. Men hun vil heller ikke sige op, fordi hun holder meget af sit job og kollegerne. Hun kunne bare godt tænke sig at skrive lettere og hurtigere.

■ *Den kompetencesvage skriver* skriver kun meget lidt og helst slet ikke. Han har dårlige erfaringer fra skolen og studietiden, fordi han dengang havde ret svært ved både at læse og skrive. Så han associerer automatisk skriveprocessen med noget ubehageligt, svært og noget, man skal tage sig sammen til. Står han over for en skriveopgave, prøver han enten at slippe udenom, fx ved at lokke andre til det – eller også skal der hård tvang til i form af ydre krav eller konkrete deadlines.

Han dvæler meget ved, at han ikke selv synes, at han er dygtig til hverken at formulere sig eller stave rigtigt, og han husker ikke nogensinde at have været i flow med fingrene på tastaturet. Han kunne godt tænke sig at have lettere ved at skrive – også så han kunne få taget sig sammen til at lave den forbandede legatansøgning.

Alle kan få en bedre proces

Fælles for alle fire skrivere er, at de oplever deres skriveproces som svær og forbundet med en masse frustrationer og pres, både ude- og indefra. Ingen af dem oplever særlig tit et produktivt og lystfyldt skriveflow, det meste af tiden er skrivningen bare surt slid. Dog er der den klare forskel på skriverne, at de to første er presset af de fysiske omstændigheder og rammen om deres skriveproces, mens

de to sidste er forstyrret af ting, der har med deres personlighed og kompetencer at gøre. Det betyder, at de to øverste nok ville kunne forbedre deres skrivesituation blot ved at ændre på de fysiske forhold – fx ved henholdsvis at hænge et skilt på døren om ikke at blive forstyrret, lave en ugentlig eller månedlig hjemmearbejdsdag, bede om at blive flyttet over i et storkontor eller lave en skrivegruppe.

De to sidste skrivere kan formodentlig ikke forbedre deres skriveproces bare ved at ændre på de fysiske omstændigheder. Men perfektionisten kan tvinge sig selv til ikke at være perfektionistisk et øjeblik, fx ved at presse sig selv til at skrive et hurtigt nonstop-udkast af sin tekst. Eller hun kan arbejde med forskellige *personaer* og fx leve sig ind i, at hun er en produktiv forfatter eller en velskrivende journalist på Weekendavisen, mens hun skriver teksten (se kapitlet *Persona*).

Den kompetencesvage kan også bruge nonstop- eller hurtigskrivning. Tekstmængden og måske også kvaliteten vil tit overraske ham positivt. Han kan også have et stort udbytte af at skrive med en persona, fx *én, der skriver let, flydende og godt* – og så vil træning i konkrete skrivekompetencer selvfølgelig fremme både flowet og tekstkvaliteten.

Diagnostiser dine skriveforhindringer

Men måske rummer du – heldig som du er – ikke et eneste element af de fire typiske skrivere. Ikke desto mindre vil du indimellem opleve skrivestop. Det gør alle, og det er et udtryk for, at du er løbet tør for ideer, formuleringer og associationer her og nu. Din arbejdshukommelse er tømt, mens underbevidstheden arbejder videre med stoffet.

Viser dit skrivestop sig at være permanent, har du måske en blokering og kan søge hjælp hos en skrivecoach eller en psykolog. Der findes ikke nogen præcis tidsmæssig afgrænsning af, hvornår et skrivestop bør opfattes som en skriveblokering. Men en blokering

betyder, at du ikke kan komme videre med dine skriveopgaver, selvom du gerne vil, og så har den tit dybere og mere komplekse årsager end skrivestoppet.

Prøv at diagnostisere din forhindring. Nogle af de typiske årsager til skrivestop er:

ÅRSAGER TIL SKRIVESTOP

- *Faglig tvivl:* Du ved ikke nok om dit emne. Lav research. Opsøg eksperter og læs.
- *Følelse af kaos:* Du har mistet overblikket over stoffet og kan ikke finde den rigtige vinkel eller tilgang. Vær tålmodig, og accepter tilstanden. Stoffet arbejder i dig, og du skal nok komme igennem. Prøv eventuelt at skubbe lidt til processen ved at lave mindmaps, dispositioner – eller brug logbogen eller Cut up-teknik (se kapitlet *Komponeringen*).
- *Manglende motivation*: Er du for alvor interesseret i teksten? Brænder du for den? Afklar, og fokuser på værdierne. Hvad får du ud af arbejdet – i starten, undervejs og efter publiceringen? Kan du gøre processen mere rar og komfortabel?
- *Tristhed*: Du kan ikke skrive, hvis du er ked af det. Giv dig selv en pause og tid til at løse problemerne. Vend tilbage, når du er mere følelsesneutral eller ligefrem inspireret.

Bearbejdet efter Lotte Rienecker og Peter Stray Jørgensen: *Den gode opgave*.

I modsætning til skrivestoppet står en skriveblokering på længere og kan være meget ubehagelig for skriveren. Hvor længe længe er, afhænger af øjnene, der ser. Som nævnt i indledningen har jeg selv

prøvet det, og min varede et par år. En skriveblokering kan have med dine personlige, eksistentielle, følelsesmæssige eller sociale problemer at gøre – men den kan også komme af for høje ambitioner, for stramme og optimistiske tidsplaner, eller at det projekt, du arbejder med, simpelthen ikke er godt eller interessant nok:

UDBREDTE ÅRSAGER TIL SKRIVEBLOKERINGER

- angst for, at det, du skriver, ikke er godt nok
- ulyst
- faglig eller fysisk isolation
- ustruktureret skrivearbejde
- perfektionisme og store ambitioner
- huller i skrivekompetencer
- mangel på genrekendskab
- ingen eller dårlig vejledning/ledelse
- personlige og følelsesmæssige problemer.

Bearbejdet og udvidet efter Lotte Rienecker og Peter Stray Jørgensen: *Den gode opgave*.

Og nogle af dine umiddelbare muligheder for at komme videre er:

10 GODE RÅD MOD SKRIVESTOP OG BLOKERING

1. *Find et nyt projekt, emne eller job*.
2. *Vælg en anden tilgang til stoffet* – indføj et interview i artiklen. Eller skriv en novelle, et brev eller en dialog, der formidler kernen i projektet.
3. *Udskift de fysiske rammer* – få et kontor ude i byen eller en skrivepartner eller -gruppe. Eller tag til Paris.

4. *Sæt ambitionerne ned og lav en realistisk arbejdsplan*. Gode tekster tager tid at skrive – og kræver planlægning.
5. *Tilstræb en tålmodig og selvtilgivende grundstemning* – og dyrk skrivekomfort.
6. *Eksperimenter med skriveprocesredskaber* (fx nonstopskrivning, logbog, persona og cirkulær skrivning).
7. *Tal med nogen* (coaching, feedback-givere, peptalkere, din kone mv.).
8. *Undgå pludselige deadlines og brandslukninger.*
9. *Visualiser skriveprocessen og resultatet positivt*.
10. *Styrk dine konkrete skrivekompetencer.* Få undervisning, vejledning eller tag et skrivekursus. Læs og skriv meget.

Bearbejdet og udvidet efter Lotte Rienecker og Peter Stray Jørgensen: *Den gode opgave.*

KAPITEL 2

Sådan skriver du

At skrive er en kompleks aktivitet, der på den ene side kræver bevidst trinvis indlæring af regler og på den anden overgivelse til en høj grad af automatik. Du må glemme for at huske, siger hjerneforskerne. I kapitlet får du indblik i, hvordan dit sind arbejder, mens du skriver, omgivelsernes betydning for processen, og hvordan du med fordel kan skifte mellem fri genererende skrivning og redigering.

Det er krævende at skrive, meget mere krævende, end det måske umiddelbart er faldet dig ind. Selv noget så enkelt som en indkøbsseddel kræver milliarder af komplekse processer, der bl.a. omfatter, at vi danner repræsentationer af virkeligheden i form af indre billeder, mens vi skriver – fx af, hvor mælken og dåserne med hakkede tomater står i Netto. Menneskets sprog er en meget avanceret form for kommunikation og formentlig den del af hjernens funktioner, som forskerne kender mindst til.

Du er hele tiden kreativ

Mike Sharples, der er engelsk professor i uddannelsesteknologi og forfatter til bogen *How We Write*, tager afsæt i bl.a. Margaret Bodens teorier om kreativitet, når han beskriver skriveprocessen set fra hjernen: Kreativitet er en almindelig aktivitet, der omfatter en

lang række gøremål i vores daglige tilværelse. Hjernen gennemløber grundlæggende de samme processer, når vi fx binder en blomsterkrans eller beslutter at slå græsplænen, mens vi går baglæns, som når Einstein udvikler relativitetsteorien eller Shakespeare skriver et skuespil. Kreativitet er ikke noget unikt eller specielt forbeholdt verdens genier, ikke som fundamental mental proces. Det er dog ikke det samme som, at alle og enhver kan blive kreative genier, nogle er mere disponerede end andre.

Men kreativitet kan udvikles og trænes, og de geniale opdagelser og mesterværker i historien er ligesom kreativ græsslåning altid summen af årelang indlæring og en betydelig indsats fra frembringerens side. Ideer og kreativ skrivning udspringer aldrig af den blå luft, men er tværtimod et komplekst produkt af skaberens sind plus de regler og indtryk, der hele tiden strømmer til ham fra omverdenen.

At skrive er altid kreativt

Alt skrevet sprog er med andre ord per definition originalt, medmindre du skriver af. Årsagen er, at sproget er et genererende og regelstyret system. Ved at følge reglerne kan dit sind producere uendeligt mange velformede sætninger, hvor de fleste aldrig har været udtrykt før. Korrekt grammatik er ikke den eneste regel for styret sprog – tag fx gadejargon, teknisk sprog, litterært sprog eller tonen i en børnebog eller et skuespil. Formiddagsavisers overskrifter følger også nogle enkle, men restriktive regler, og vi ville have brug for et anderledes og meget større sæt regler for at lave selv den enkleste sætning i en børnehistorie.

Sharples viser, hvordan en overskrift fra en formiddagsavis – fx „*Plukket bedstemor befriet af betjent*“ – kan opfattes som resultatet af mindst 12 restriktive mentale regler, der behandles parallelt og både bevidst og ubevidst i hjernen. De indlærte regler er bl.a. **overskrift** (verbum *efter* situationen), **aktør** (adjektiv + person),